

UDK: 78.072.2(497.11)“1918/1940“
070.48:78(497.1) “1918/1940“
050.48:78(497.1)
DOI: 10.2298/MUZ120227007V

Александар Васић

Музиколошки институт САНУ, Београд
alvasic@yubc.net

ПОЧЕЦИ СРПСКЕ МУЗИЧКЕ ИСТОРИОГРАФИЈЕ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА *

Апстракт: Студија је посвећена почецима српске музичке историографије у раздобљу између светских ратова. Анализирана је грађа коју садржи интегрални корпус српских музичких часописа онога времена. Испитивање је показало да је пионирски рад ондашњих музичких писаца наговестио, у тематском, па и методолошком смислу, све главне правце рада и музиколошке жанрове будућих историчара српске музике. То су: биобиблиографска истраживања, музиколошки портрети композитора (живот и дело), анализе композиција, издавање архивске грађе, интердисциплинарне студије, као и популаризаторски написи.

Кључне речи: српска музичка историографија, српска музичка периодика, Владимир Р. Ђорђевић, Коста П. Манојловић, Стана Ђурић-Клајн

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Београдски издавач Геца Кон објавио је 1922. године књигу етнолога Тихомира Р. Ђорђевића, *Из Србије кнеза Милоша: културне прилике од 1815. до 1839. године*. Четврто поглавље те књиге посвећено је развоју уметности у Србији онога времена, а један његов део музичкој култури – народној музици и црквеном појању, ромској и турској музици, почецима уметничке вокалне и инструменталне музике, војној музици и раду њеног оснивача Јосифа Шлезингера, народној и грађанској игри, као

* Ова студија је резултат рада на пројекту *Идентитети српске музике од локалних до глобалних оквира: традиције, промене, изазови*. Пројекат изводи Музиколошки институт САНУ у Београду, а финансира га, под бројем 177004, Министарство просвете и науке Владе Републике Србије.

и укусу наше ондашње музичке публике.¹ Излазак ове књиге поздравио је београдски „Музички гласник“, напомињући да је реч о готово потпуно непознатим подацима из историје српске музике. Значајна је приказивачева напомена: „На Историји Музике у нас се још није ни почело радити“ (Јоксимовић 1922: 6).

И други писци међуратног доба били су свесни неопходности предузимања рада на националној музичкој историографији. Они који су долазили из реда немужичара рад на историји српске музике сагледавали су као интегрални део проучавања националне културне историје. Станоје Станојевић, историчар и уредник *Народне енциклопедије српско-хрватско-словеначке* (1925–1929), указао је на значај музике као важног прилога историји српске културе (Станојевић 1933: 281–286). Он је као један од главних задатака будућих истраживача видео испитивање и разврставање бројних страних утицаја којима је српска музика била изложена од памтивека.

Као што је познато, развој српске музичке уметности и културе у XIX веку обухватио је, на првом месту, вокалну (хорску) музику. Уследио је постепен развој инструменталне и позоришне музике (комад с певањем). Од краја XIX столећа стало се развијати музичко школство, а потом и друге установе музичког живота. Музички живот је био свесрдно коментарисан у дневној и периодичној штампи. Разноврсне белешке, осврти, а онда и музичке критике објављивани су у све већем броју. Под утицајем идеја Вука Карацића развило се интересовање за народну музику, тј. музичку етнографију. Последња на ред дошла је музичка историографија и музикологија. То је разумљиво, када се има у виду стручно и кадровско стање у том погледу у нашој младој музичкој средини.

До Првог светског рата код Срба није било професионалних музиколога. То, међутим, не имплицира потпуно одсуство рада на националној музичкој историји. Историчар и филолог Стојан Новаковић, историчар Димитрије Руварац, књижевни историчар Тихомир Остојић

¹ Поглавље о музици прештампано је у збирци *Србија пре сто година: XIX век* (Ђорђевић 2008: 37–67). Та књига представља избор из горепоменуте Ђорђевићеве збирке, затим из његовог дела *Наши народни живот* и из новинских чланака.

и други стручњаци изван реда професионалних музичара, бавили су се српском музичком прошлoшћу. Посебна пажња била је поклоњена српском црквеном појању, за које су се интересовали и инострани музиколози-византолози (видети Глигоријевић 1993; Михалек 1991; Петровић 1991, 1995, 1997; Томашевић 1991).²

Први српски доктор музикологије био је Милоје Милојевић. Он је своју титулу стекао 1924. у Прагу, на Карловом универзитету, дисертацијом *Сметанин хармонски стил*. Појава Милоја Милојевића од кључног је значаја за улазак музикологије међу културноисторијске дисциплине на Београдском универзитету. Он је године 1922. изабран за асистента за музичке науке на Филозофском факултету у Београду, где ће предавати пуних седамнаест година. Милојевић није имао самосталне катедре, тј. историја музике се није могла студирати као главни, већ само као помоћни – други или трећи предмет (настава у трајању од шест семестара или четири семестра). Он је деловао у оквиру Семинара за старокласичну археологију и историју уметности Владимира Р. Петковића, потом у Семинару за упоредну књижевност и теорију књижевности Богдана Поповића, а после 1929, када се Поповић повукао у пензију, у оквиру Српског семинара Павла Поповића. Милојевић је уживао велику подршку браће Поповић на Универзитету; чињени су покушаји да се на Факултету отвори самостална Катедра за музичке науке, али то се није остварило.³ Године 1937. отворена је Музичка академија у Београду и Милојевић је

² Недавно су Даница Петровић и Јелена Вранић приредиле Остојићево *Православно српско црквено пјеније за мешовити и за мушки лик по старом карловачком начину* (Матица српска – Музиколошки институт САНУ, Нови Сад – Београд 2010); тамо видети уводну студију Д. Петровић, „Тихомир Остојић и српска музичка баштина“. Видети такође: Петровић 2004.

³ После Другог светског рата музикологија је коначно добила своју катедру на Музичкој академији у Београду (Катедра за историју музике и музички фолклор, 1948). Међутим, у једном кратком тренутку историја музике је као дисциплина била предвиђена и на београдском Филозофском факултету. Наиме, композитор Никола Херцигоња постављен је 1949–1950. за хонорарног предавача историје музике на тој високошколској установи. Тај ангажман стајао је у вези с послератном обновом рада Катедре за општу књижевност и теорију књижевности на Филозофском (касније Филолошком) факултету. У наставном плану те Катедре била је предвиђена и историја музике као изборна, помоћна дисциплина. Покојни професор и академик Војислав Ђурић, обновитељ рада те Катедре, желео је да сачува континуитет с физиономијом Катедре коју је између два рата водио Богдан Поповић.

онамо прешао за професора композиције. Још две године наставио је да предаје, у хонорарном статусу, историју и теорију музике на Филозофском факултету.⁴

За присуство музикологије у свести нашег образованог света онога времена Милојевићева делатност имала је пресудан значај. Неуморни критичар и есејиста водећих листова и часописа („Политика“, „Српски књижевни гласник“), елоквентан и упечатљив беседник на концертима и приредбама, пропагатор и организатор музичког живота, веома је много учинио да београдска средина упозна историју европске музике, али и да се утврди потреба за континуираном, стручном речју о музици у нашој публицистици (видети подробније у: Коњовић 1954).

Милоје Милојевић се сам није много бавио музичком историографијом. На првом месту музички критичар и композитор, када се окретао науци бирао је етномузикологију. Стога је његов музички семинар на универзитету имао велики просветни и популаризаторски значај, али није представљао место где се развијала национална музичка историографија као истраживачка дисциплина. У огледима посвећеним српским композиторима Милоје Милојевић је показивао способности музиколога, али се истраживањем историје српске музике ипак није бавио.

Тренутак није био повољан за развитак музичке историографије већ и због тога што у нас, у оно време, осим Милоја Милојевића није било другог музиколога. Интересовања следећег, Војислава Вучковића, који је докторирао такође у Прагу, 1935, ишла су према социологији музике.

Па ипак, у међуратном раздобљу јављају се чланци из историје музике у нашим листовима, часописима, монографским издањима. Овде указујемо на важније податке.

Две књиге – један приручник и једно дело које је најавило будућа историјска истраживања наше музичке прошлости – обележиле су то време. Године 1921. Љубомир Бошњаковић је штампао своју *Историју музике*, први приручник те врсте од српског аутора⁵, а 1938. излази књига

⁴ О Милојевићевој делатности на Филозофском факултету писао је, у два наврата, покојни полониста, србиста и компаратиста Ђорђе Живановић (видети: Живановић 1989, 1990).

⁵ Изд. Књижевско-издавачки завод „Напредак“ у Панчеву. Кратку анализу те књиге и њених недостатака саопштила је Роксанда Пејовић (Пејовић 1999). О Бошњаковићу је писала Биљана Милановић (Милановић 1994).

Миховила Томандла – *Споменица Панчевачког српског црквеног певачког друштва 1838–1938*. То дело није само хронографија певачког друштва које је одиграло једну од најзначајнијих улога у развоју српске музике XIX века већ и брижљиво документован прилог познавању читаве епохе у нашој старијој музичкој историји. Томандлова књига скренула је пажњу на потребу за архивским истраживањима српске музичке прошлости.⁶

Један од најзначајнијих пионира српске музичке историографије и лексикографије у периоду између два светска рата био је Коста Манојловић. Његове студије и чланци о српској народној и црквеној музици, о Стевану Мокрањцу, његова музиколошка сарадња у Станојевићевој *Енциклопедији* и у енциклопедијском лексикону *Свезнање* (два тома, „Народно дело“, Београд 1937), утрли су пут млађим истраживачима, од којих је временски прва била Стана Рибникар.⁷

У међуратном периоду монографска и лексикографска музиколошка издања ипак представљају реткост. Али зато су рубрике и ступци часописа били отворени за историју музике. У том смислу најзначајнији корпус извора за познавање српске музичке историографије између светских ратова представљају музички часописи онога времена. У овој студији представимо и анализирати музичкоисторијске прилоге у свим музичким часописима између 1918. и 1941. године. То су: „Музички гласник“ (1922), „Музика“ (1928–1929), „Гласник Музичког друштва *Станковић*“ (1928–1934, 1938–1941; јануара 1931. преименован у „Музички гласник“), „Звук“ (1932–1936), „Весник Јужнословенског певачког савеза“ (1935–1936, 1938), „Славенска музика“ (1939–1941) и „Ревија музике“ (1940).

Међуратни београдски музички часописи били су међу весницима будућег времена. Располажући већим простором од дневних листова, своје ступце могли су одвајати и за написе из историје српске музике. То су, већином, и чинили. Корпус међуратне музичке периодике карактерише

⁶ Значај Томандлове књиге за српску музичку историографију одмах је уочила Стана Ђурић-Клајн (Ђурић-Клајн 1938) и дала дужи и веома афирмативан приказ.

⁷ Непотпуна библиографија чланака Косте Манојловића, објављених у дневној и периодичној штампи, саопштена је у: *Bibliografija rasprava i članaka* (1984), knj. XIII: *Muzika*, Struka VI, A – R, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 480–484. Загребачку Библиографију допунила је Роксанда Пејовић (Пејовић 1990). Портрет Косте Манојловића дала је иста научница (Пејовић 1999: 119–140).

најава готово свих видова потоње српске музикологије. У њему су нашли места: просопографски огледи, архивистика, историографске студије, па и аналитичке расправе о музичким делима наших композитора.

ПРОСОПОГРАФСКА МИНИЈАТУРА И MISCELLANEA HISTORICA

Већ је „Музички гласник“ из 1922. показао значајно занимање за историју српске музике. Музичари окупљени у његовом уредништву били су окренути музичком фолклору и националном стилу; интересовање за историју националне музике представљало је рефлекс њихове колико стручне, толико и идеолошке и естетичке оријентације.⁸

Два аспекта обележавају историографски рад „Музичког гласника“. На првом месту, часопис је настојао да фиксира непознате или мало познате биографске и библиографске податке о музичарима српске прошлости; друго, подједнако значајно: сарадници „Гласника“ историју српске музике нису посматрали само као историју музичке уметности, односно музичких дела, већ као историју музичке културе. Отуда је у овој ревији било наглашено занимање за литерарне изворе, за „индиректан“ податак, за везе музике, књижевности и историје.

Данас је увелико минула парадигма у науци о уметности која је захтевала тзв. унутрашњи приступ у проучавању уметности.⁹ Методолошка оријентација се променила и у нашој музикологији. Наиме, после Другог светског рата српска универзитетска музичка наука налазила се у процесу освајања знања из области систематске музикологије; снажан печат ондашњој настави, тематској и методолошкој оријентацији музиколога

⁸ Главни уредник био је Петар Крстић, а чланови уредништва Божидар Јоксимовић, Владимир Р. Ђорђевић, Јован Зорко, Стеван К. Христић и Коста П. Манојловић. Видети студију о овом гласилу: Васић 2009.

⁹ Унутрашњи приступ се као термин јавио у науци о књижевности; видети главно дело те методолошке оријентације: Velek и Voren 1991. О променама у свом гледању на поједина методолошка питања покојни професор Велек писао је у „Predgovoru trećem izdanju *Teorije književnosti* u srpskohrvatskom prevodu“ (Velek и Voren 1991: 28–31). Видети и: Herman-Sekulić (1992) (разговор са Р. Велеком је на стр. 47–55). Критику унутрашњег приступа видети у књизи Светозара Петровића (2003: 56–66, 151–153); такође и у његовој приступној академској беседи (1992) *Književno djelo kao igra*.

и студената дала је окренутост анализи музичког уметничког дела. Својеврсни структурализам поратне српске музичке науке временом је замењен интегралним поимањем историје музике. Иако то може деловати као сувише амбициозан закључак, ипак ћемо приметити да су уредници и сарадници „Музичког гласника“ – од којих ниједан није био музиколог – у својим пионирским истраживањима блиски данашњем разумевању историје музике као тоталитета музичке културе једног времена.

Највидљивији рад „Музичког гласника“ на историографији представљала је рубрика *Оглед биографског речника српских музичара*. Она је заступљена у свакој свесци часописа, с једним или чак три прилога. Аутор свих тих (укупно их је петнаест) просопографских минијатура био је Владимир Р. Ђорђевић. Његов далековиди истраживачки подухват представио је живот, рад, попис дела и одабрану литературу о следећим музичарима: Јован Иванишевић, Јован Пачу, Мита Топаловић, Аксентије Максимовић, Милан Миловук, Станоје Ј. Николић, Драгутин Чижек, Јосиф Вовес, Антоније Ђорђевић-Вовес, Исидор Бајић, Роберт Толинггер, Никола Ђурковић, Јосиф Свобода, Богумил Свобода и Хуго Доубек.¹⁰ Иако фактографски не у свему потпуни (пионир у своме послу, Ђорђевић није случајно употребио именицу *оглед*), иако понекад одвећ галантни у вредновању скромних музичких остварења појединих од наведених композитора, ови чланци, заједно с грађом коју су прикупљали други музички писци, историчари и историчари књижевности и ликовних уметности, послужили су као неопходна, драгоцену основа за каснији рад Стане Ђурић-Клајн на првој историји српске музике (Ђурић-Клајн 1962: 529–709).¹¹

Владимир Р. Ђорђевић је у четири последње свеске „Гласника“ објавио и изводе из својих исписа из докумената које је нашао у Државној архиви у Београду. Он је у тим прилозима изнео читав низ података о

¹⁰ После Другог светског рата Стана Ђурић-Клајн се подухватила редиговања Ђорђевићевог рада и објавила га у засебној књизи: Владимир Р. Ђорђевић (1950) *Прилози биографском речнику српских музичара*, предговор и редакција Стане Ђурић-Клајн, Београд: Српска академија наука – Музиколошки институт САН.

¹¹ Овај историјски преглед прештампан је у засебној књизи: Ђурић-Клајн 1971. Књига је преведена на енглески језик: Djurić-Klajn 1972.

музици у Србији за време владе кнеза Милоша, о раду Јосифа Шлезингера и његове војне музике и др (Ђорђевић 1922г; Ђорђевић 1922ђ; Ђорђевић 1922е; Ђорђевић 1922ж). И ти су чланци и подаци били од користи будућим писцима српске музичке историје.

Историографски прилози „Музичког гласника“ одају велику разноликост. Часопис је с посебном пажњом пратио деликатан процес увођења вишегласног певања у Српској православној цркви (Ђорђевић 1922а; Ђорђевић 1922в; Тодоровић 1922);¹² објављивао је грађу за историју наших музичких и других установа, камерних ансамбала и певачких друштава (Зорко 1922; Коњевић 1922; З. Р. П. [Зарија Р. Поповић] 1922); указивао је на путописе као изворе за историју српске музике.¹³ „Гласник“ је показао афинитет и за издавање историјских извора. Тако је у деветом броју освануо један аустријски извештај о Корнелију Станковићу, сачуван у Архиву Министарства иностраних дела у Бечу. У том обимном тексту аустријски конзул у Београду предлаже Бечу да одликује Корнелија Станковића као врсног музичара. Конзул не скрива политички мотив своје широко образложене пропозиције; наиме, додељивање аустријског одликовања српском композитору требало је да аустријске Србе што више одврати од Русије (В. 1922д).

И преписка је уредницима „Музичког гласника“ била атрактиван историјски извор. У овом часопису објављено је једно писмо панчевачког песника проте Василија Живковића Корнелију Станковићу (Живковић 1922).¹⁴ „Гласник“ је приказивао дела у којима се налазе подаци од интереса за историју музике; и југословенски предзнак и афинитет за историографију објашњавају пажњу коју је часопис дао вести да је Божидар Широла довршио и издавачу предао рукопис свога *Pregleda povijesti hrvatske muzike* (Anonim 1922).¹⁵

¹² О овој теми постоји студија Данице Петровић (Петровић 1982).

¹³ В. [Владимир Р. Ђорђевић] 1922. Ђорђевић се зауставља на путопису Киклеа (Quiclet), који је на путу од Венеције до Цариграда неколико дана јуна 1658. провео у Београду и оставио забелешке о ромским музичарима и њиховим инструментима. Француски текст и српски превод Киклеа, као и осврт на њега, његов путопис и радове наших научника који су га представили домаћој публици, доноси збирка *Београд и Србија у списима француских савременика: XVI–XVII век* (Самарић 1961). О путописима као изворима за историју српске музике писала је Даница Петровић (Петровић 1973, 1975).

¹⁴ Живковић захваљује Станковићу за *Литургију Св. Јована Златоустог*, коју је композитор посветио Панчевачком српском црквеном певачком друштву.

¹⁵ Широлину књигу објавио је 1922. загребачки издавач „Rigor“.

Куриозитет „Музичког гласника“ била су и два изузетна текста. У једном од њих преносе се мисли о народној музици Богобоја Атанацковића (1826–1858), писца нашег првог романтичарског романа *Два идола* (В. 1922).¹⁶ Присуствовање једном концерту у Дрездену код њега је изазвало идеју о бележењу, хармонизовању и издавању наших народних мелодија. Иако сâм Атанацковић није стигао да реализује барем део своје замисли, „Гласник“ указује на то да је он један од првих наших културних радника који је појмио значај музичког фолклора. Настављајући да прочитава дневничку и мемоарску грађу и уочавајући у њој податке од интереса за повест наше музичке културе, „Гласник“ је објавио и текст Јована Ђорђевића (1826–1900), иницијатора, оснивача и првог управника националних театара у Новом Саду и Београду, књижевног преводиоца и заслужног лексикографа.¹⁷ Наиме, за време студија медицине у Пешти Ђорђевић је присуствовао концертима Франца Листа (Franz Liszt) и о свом одушевљењу његовим свирањем и његовом личношћу оставио трага у свом дневнику (В. 1922б).

Тешко је рећи да ли је приликом избора оваквог штива редакција „Музичког гласника“ размишљала о широј читалачкој публици, или је на-просто следила своја интересовања која су је водила у сусрет и оваквим, апартним прилозима. У сваком случају, читаоци су добијали атрактивну, „интердисциплинарни“ лектуру, а будући историчар националне музике знак да музичку прошлост треба тражити и изван музичких партитура.

ЖИВОТ И ДЕЛО КОМПОЗИТОРА

У другом „Музичком гласнику“, „Звуку“, „Веснику Јужнословенског певачког савеза“ и „Славенској музици“ објављен је низ огледа о животу и раду српских композитора XIX и XX века. Један број тих текстова

¹⁶ Атанацковићеве мисли о музици цитирају се из његовог дневника, објављеног 1918. у Новом Саду (*Путовање Богобоја Атанацковића: његов дневник из год. 1849. и 1850*). О Атанацковићу пише Јован Деретић (Деретић 1981: 83–89; 2007: 701–702).

¹⁷ О Ђорђевићу је темељно дело Божидара Ковачека, произашло из његове докторске дисертације (Ковачек 1964). Ђорђевић је састављач нашег најопсежнијег речника латинског језика: *Латинско-српски речник* (1886), Београд: Краљевска српска државна штампарија. То дело је у новије време трипут прештампао београдски Завод за уџбенике (1997, 2004. и 2010).

посвећен је у оно време активним композиторима, тада, додуше, увелико афирмисаним. Дакле, у случају тих текстова није сасвим исправно говорити о музичкој историографији. Не морамо се овде позивати на методолошко становиште према којем нема суштаствене разлике између природе и поступка уметничке критике и историје уметности – наиме, историја уметности схвата се и као дијахронијска критика (уп. Petrović 2003: 113–127, 164–167). Довољно је напоменути да се и у тим написима о живим композиторима наилази на потпун музиколошки приступ који укључује осврт на биографију и дела, с јасно саопштеним вредносним судом. За музиколошки статус неког огледа није пресудно да ли је списатељ податке прикупио анкетирајући композитора о којем пише, или је до реалија дошао архивским и библиотечким истраживањем.

Међуратна периодика донела је огледе о Корнелију Станковићу (Вукдраговић 1928; Живковић 1940; Коњовић 1940; Ribnikar 1932), Даворину Јенку (Dragutinović 1936), Стевану Мокрању (Вучковић 1940б; Krstić 1936), Јосифу Маринковићу (Манојловић 1935), Милоју Милојевићу (Вукдраговић 1929; Osterc 1935), Стевану Христићу (Dragutinović 1933; Живковић 1933), Владимиру Р. Ђорђевићу (Живковић 1938), Јосипу Славенском (Манојловић 1930) и Миленку Пауновићу (Papandopulo 1936). У већини тих чланака сачувана је бинарна диспозиција која поклања пажњу и животопису и композицијама; једнако, у њима наилазимо на равноправан удео нарације и стручног приступа. Суживот „два гласа“ у тим текстовима ни данашњи читалац-музиколог не осећа као методолошко колебање списатеља, као располућеност приступа. Напротив. Наративни одломци снажно делују својом пластичношћу и читаоца (поготово немужичара) везују за штиво. Један од најбољих примера такве функције приповедања налазимо у огледу Косте Манојловића о Јосифу Маринковићу. Тај подробни, веома информативни оглед, крцат је подацима о животу и делима композитора *Трубача*, али се својом експресивношћу издваја управо место где је нарација добила свој примат:

„Odrastaо u imućnoj kući, Marinković je vodio skroman život i bio sa malim zadovoljan. V e g e t a r i j a n a c od svoje 54 godine, on je alkohol pio samo u izvanrednim prilikama, prao se hladnom vodom,

radio svakodnevno gimnastiku, u leto plivao, rano ustajao i šetao se. Ko se od nas ne seća njegove simpatične figure kako pre podne, sa šešišrom u ruci, prolazi ulicama prestonoga grada?...“ (Manojlović 1935: 248).

Вредносне процене уметничких достигнућа српских композитора у наведеним огледима објективне су и неспорне – потоња српска музикологија прихватила их је готово у потпуности. Овде прилажемо два запажања, различитог усмерења.

Српска музичка периодика препознала је таленат Јосипа Славенског и није се прикључила оспоравањима која су се нашла у другим листовима и књижевним часописима онога доба. О Славенском су изразито похвално писали Коста Манојловић и Бранко Драгутиновић.¹⁸ У музичким часописима нема двосмислене одмакнутости Михаила Вукдраговића или притајене и отворене одбојности Милоја Милојевића (из „Српског књижевног гласника“) (видети у: Васић 2005: 289–306).

У случају Корнелија Станковића у нашој међуратној периодици облигатно је понављање суда о историјском, али не и уметничком значају његове оставштине. Корнелијев таленат исправно се оцењује као солидан, а не као дар велике оригиналне снаге (уп. Вукдраговић 1928: 6; Вучковић 1940: 39; Живковић 1940: 35–36; Коњовић 1940: 5). Данас је Станковићево световно дело могућно разгледати у целини.¹⁹ Повољнију оцену његова клавирска музика добија у перспективи контекстуалног посматрања тих композиција у европским, регионалним и националним, а свакако и друштвеним оквирима његовог времена. Салонска клавирска музика XIX века није била нарочито цењена од наших музичких писаца

¹⁸ Видети напред цитиране огледе ове двојице писаца о Славенском.

¹⁹ Др Даница Петровић је предузела да приреди и објави критичко издање целокупних дела Корнелија Станковића. До сада су изашла прва два тома, који обухватају световну музику: К. Станковић, *Клавирска музика* (Сабрана дела, књ. 1), гл. ур. Д. Петровић, прир. Д. Петровић и М. Кокановић, 2004; *Песме за глас и клавир, мушки и мешовити хор* (Сабрана дела, књ. 2), гл. ур. Д. Петровић, 2007. Издавачи тих нотних издања су Музиколошки институт САНУ (Београд) и Завод за културу Војводине (Нови Сад). Четири преостала тома донеће Корнелијев опсежни рад на црквеној музици. Овом издању сабраних дела претходило је фототипско издање дела црквене музике: К. Станковић (1994) *Српско народно црквено појање*, прир. Д. Петровић, Београд – Нови Сад: САНУ – Народна библиотека Србије – Матица српска.

међуратног раздобља. Данашње доба, одмакнуто од бриге и борбе за национални или модерни израз, с мирнијим односом према питањима тзв. канона, има више естетске толеранције за салонску музику.²⁰

Познаваоци животних околности Корнелија Станковића данас не би примили претерано инсистирање на чињеници да је он био сироче; тачније: не би прихватили издвајање тога податка на рачун контекста Корнелијевог живота у грађанском сталежу који му је пружио одговарајуће образовање и културни амбијент. Тачна чињеница о Корнелијевом детињству без родитеља (али не и у оскудици) била је добродошла тумачењу његове појаве и рада у склопу идеје не само националне, већ и социјалне еманципације. У огледу Стане Рибникар Корнелијево одушевљење за народ и његову музику добија идеолошко појачање, па и назначењење, с обзиром на ауторкину окренутост одговарајућим социјалним и политичким идејама и проблемима:

„Svestan nepravilne uloge koju je imala muzika u društvu, on [Kornelije] je još onda govorio i tražio da pravo na nju dobiju ne samo viši slojevi, nego i široka masa narodna. Želeo je da muzika bude izraz kolektiva, da bude svojina mase i pristupačna svakome... Danas, posle osamdeset godina, Kornelijeve reči dobijaju svoj puni značaj“ (Ribnikar 1932: 17).

Додајмо, на крају, да се међуратна периодика отворила, макар у једној прилици, и према аналитичким студијама о српској и југословенској музици. Музиколошки дискурс најстручнијег типа часописи су упорно заобилазили имајући у виду средину и публику за које су писали. Ипак, у случају студије Бранка М. Драгутиновића о *Религиофонији* Јосипа Славенског, сведоци смо хармонско-формалне анализе те композиције, с терминима који су били приступачни само музички образованим читаоцима

²⁰ Истраживањем српске клавирске музике XIX века у новије време бавиле су се Драгана Јеремић-Молнар и Маријана Кокановић. Д. Јеремић-Молнар је објавила монографију *Српска клавирска музика у доба романтизма (1841–1914)* (Матица српска, Нови Сад 2006). Тема магистарске тезе М. Кокановић била је *Игре и маршеви у српској клавирској музици XIX века: културна повезаност у јавном и приватном животу* (ментор др Даница Петровић, Академија уметности у Новом Саду, 2008). М. Кокановић је децембра 2011. завршила и новосадској Академији уметности предала докторску дисертацију *Друштвена улога салонске музике у животу и систему вредности српског грађанства у XIX веку* (ментор Д. Петровић). Матица српска је 2010. издала следећу збирку: *Из новосадских салона. Албум салонских игара за клавир*, прир. М. Кокановић.

(Dragutinović 1934: 323–330).²¹ И ту је музичка периодика искорачила у будућност, када ће се увећати број стручних музичких читалаца у нашој средини.

АРХИВИСТИКА, ИСТОРИОГРАФИЈА И ПОПУЛАРИЗАЦИЈА

Међуратна музичка периодика показује се као весник послератне српске музикологије и у другим областима те дисциплине као што су архивистика, историографија и популарна историографија.

Пре свега, евидентна је, и изван „Музичког гласника“ из 1922, свест о неопходности откривања архивских докумената који ће представљати основу за научну биографију најзначајнијих српских композитора, а онда и за познавање музичких и културних прилика у одређеним периодима наше историје. Ту се истичу међуратни пионери наше националне музичке историографије – Коста Манојловић и Стана Ђурић-Клајн.

Манојловић је у Државној архиви у Београду пронашао писмо Стевана Мокрањца ондашњем министру просвете Стојану Новаковићу, у којем будући композитор, тада студент у Минхену, пише о Вагнеру (Richard Wagner), његовом појму музичке драме, о Вагнеровим проналасцима у хармонији, концепцији лајтмотива и др. Ово писмо сведочи о формирању нашег композитора, о његовој музичкој лектури, али и о непрестаној борби за егзистенцију наших ондашњих студената и музичара (видети у: Манојловић 1933, 1938, 1938а, 1938б).

Епистолама као грађом за биографију Корнелија Станковића бавила се Стана Рибникар. Она је свој прилог *Kornelije Stanković i njegovo doba* сачинила објављујући и коментаришући писма филолога Јована Бошковића, Петра Димића (хоровође Београдског певачког друштва), и руског официра К. Алексића (Ribnikar 1935). И та писма пронађена су у београдској Државној архиви. Сасвим је јасно да су први историчари српске музике ценили литерарна сведочанства као изворе за историју

²¹ Драгутиновићева анализа увршћена је у антологију српске музичке есејистике; видети: *Есеји о уметности* (1966): 272–280.

музике. То је потребно истаћи, ако знамо да су извори тога типа, и рад на њиховој критичкој презентацији, били донекле скрајнути у послератној српској музикологији.

Архивском раду био се окренуо и Ерих Самлаић. Он је у Архиву Државног конзерваторијума у Прагу нашао сведочанства која су указивала на то да Јосиф Маринковић није дипломирао на прашкој Оргуљској школи. Самлаићев чланак је изазвао полемику у „Музичком гласнику“. Та полемика завршена је оповргавајућим одговором Јосифовог сина, др Ивана Маринковића, који је прибавио одговарајуће уверење прашког Конзерваторијума (Vedral 1939; Marinković 1939; Samlaić 1938).²²

Различите и специфичне теме покретали су београдски музички часописи у области музичке историографије. Ерих Самлаић је отворио питање модерне српскохрватске музичке терминологије (Samlaić 1938), окренувши се најпре историјату тога питања (Фрањо Кухач, Вјекослав Новак, Милан Петровић). Али његов циљ није била академска расправа из историје наше терминологије. Како су се у оно време у Југославији доносили закони о музичким школама и академијама, то је овај писац предлагао увођење термилошке норме у нашу музичку теорију и праксу. Историографија је овде била основа за ангажовање у савременом тренутку. Важно је запазити да су наши међуратни музички писци и часописи увек водили рачуна о претходницима на одговарајућим пословима, тј. да нису занемаривали нити омаловажавали претходан рад, макар он понекад био скромног досега. Јован Бандур је писао о историји српске опере, наглашавајући значај комада с певањем као предисторије српске опере (Bandur 1934). Стана Рибникар се окренула књижевним и, мање, ликовним изворима за историју српске средњовековне световне музике (Ribnikar 1935). У послератном периоду тај њен рад имаће наследника у њеној ученици Роксанди Пејовић, која ће се посветити истраживањима музичке иконографије (Пејовић 1984).²³

²² Видети такође: *Uredništvo je primilo isto tako i prepis diplome J. Marinkovića koju donosi ovde u prevodu...*, 136. Лакунама у прашким годинама Маринковићевих студија бавио се Властимир Перичић (1967: 13–20).

²³ Проф. Р. Пејовић је објавила читав низ студија из ове области. Податке о тим њеним радовима видети у: Пејовић 2007.

Најпосле, српска музичка периодика међуратног доба имала је удела и у популаризацији музичке историје и историографије. Ту је на делу била „Ревивија музике“. Тај часопис је објавио неколико написа из историје хрватске и српске музике – о значају Ватрослава Лисинског за југословенску музику, о фрањевцу, оцу Фортунату Пинтарићу и његовим клавирским и оргуљским композицијама; па онда о Ивану Зајцу, о почецима Хрватског народног казалишта у Загребу и раној историји Опере Народног позоришта у Београду и др.²⁴ Све те чланке одликује стабилна фактографија, саопштена на једноставан али стручан начин. Била је то услуга сасвим младој музичкој историографији на нашим просторима, али и широј публици која је преко оваквих популарних текстова могла да се заинтересује за недовољно познате странице из националне музичке повести.

Период између два светска рата наговестио је будуће теме и послове српске музичке историографије. Допринос ондашњих музикографа-историчара, сарадника музичких часописа, није мали када се има у виду почетни стадијум наше ондашње музичке науке и број ондашњих посленика. Посебно треба нагласити да су оновремени писци пружили одмерена и објективна вредновања националног музичког наслеђа и тако послужили као поуздан ослонац својим наследницима после Другог светског рата, у времену у којем ће се музикологија дефинитивно конституисати у институционалном смислу речи и широко развити.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

[Аноним] (1922) [преузето из:] „Св. Цецилија“, „Гласник. Преглед повијести хрватске музике“, *Музички гласник* 5: 6.

[Аноним] (1940) „Један мученик наше националне музике... Vatroslav Lisinski i njegov uticaj na jugoslovensku muziku“, *Revija muzike* 3: 2.

²⁴ [Аноним] 1940; (V. V.) [Vojislav Vučković?] 1940; [Аноним] 1940а; [Аноним] 1940б; [Аноним] 1940в.

[Anonim] (1940a) „Музички портрети југословенских мајстора. О. Fortunat Pintarić“, *Revija muzike* 3: 7.

[Anonim] (1940b) „Ivan Zajc, prvi veliki propagator naše muzike“, *Revija muzike* 4: 2.

[Anonim] (1940в) „Prvi počeci hrvatskog kazališta“, *Revija muzike* 5: 2.

Б. [Божидар Јоксимовић] (1922) „Прикази. Тихомир Р. Ђорђевић: *Из Србије Кнеза Милоша, културне прилике од 1815 до 1839 године*, Београд 8^о, стр. IV + 236“, *Музички гласник* 1: 6.

Bandur J. (1934) „Dva poglavlja iz istorije srpske opere. Odlomak iz jedne studije“, *Zvuk* 12: 413–423.

Bibliografija rasprava i članaka (1984), knj. XIII: Muzika, Struka VI, A – R (1984), ur. M. Kuntarić, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“.

В. (1922) „Прилози. Богобој Атанацковић и наша народна музика“, *Музички гласник* 5: 5.

В. [Владимир Р. Ђорђевић] (1922) „Прилози. Циганска музика у Београду у половини XVII века“, *Музички гласник* 1: 7.

В. [Владимир Р. Ђорђевић] (1922a) „Прилози. Црквено нотна певање у Трсту, Боци Которској и Дубровнику“, *Музички гласник* 1: 7.

В. [Владимир Р. Ђорђевић] (1922b) „Прилози. Франц Лист у Дневнику Јована Ђорђевића“, *Музички гласник* 6: 4–5.

В. [Владимир Р. Ђорђевић] (1922d) „Прилози. Један аустријски извештај о Корнелију Станковићу“, *Музички гласник* 9: 5–6.

В. [Владимир Р. Ђорђевић] (1922в) „Прилози. Нотна певање у Панчеву“, *Музички гласник* 7: 5.

Васић А. (2005) „Положај авангарде у српској музичкој критици и есејистици прве половине XX века – *Српски књижевни гласник*“, *Музикологија* 5: 289–306.

Васић А. (2009) „*Музички гласник* (1922): естетички и идеолошки аспекти“, *Музикологија* 9: 97–111.

(V. V.) [Vojislav Vučković?] (1940) „20 godina od osnivanja stalne opere u Beogradu. 11 februara 1920 godine prikazana je kao prva operna premijera posle rata, u Manježu, *Madam Beterflaj*“, *Revija muzike* 3: 4.

Vedral V. (1939) „Josif Marinković u Pragu. (Povodom članka u prethodnom broju)“, *Музички гласник* 1: 8–10.

Velek R. и Ostin V. (1991) *Teorija književnosti*, prev. A. I. Spasić и S. Đorđević, Beograd: Nolit.

Вукдраговић М. (1928) „Корнелије Станковић“, *Гласник Музичког друштва „Станковић“* 1–2: 5–7.

- Вукдраговић М. (1929) „Д-р Милоје Милојевић“, *Гласник Музичког друштва*, „Станковић“ 9: 157–164.
- Вучковић В. (1940б) „Музички реализам Стевана Мокрањца. Услови његове идеолошке еволуције“, *Славенска музика* 5: 36–39; 6: 43–47; 7–8: 59.
- Глигоријевић Ј. (1993) „Написи у часопису *Караџић* у вези с народном и црквеном музиком“, *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику* 12–13: 101–114.
- Деретић Ј. (1981) *Српски роман 1800–1950*, Београд: Полит.
- Деретић Ј. (2007^а) *Историја српске књижевности*, Зрењанин: Sezam book d. о. о.
- Dragutinović В. (1933) „Stevan Hristić. (Povodom dvadesetpetogodišnjice kompozitorskog rada)“, *Zvuk* 6: 210–206.
- Dragutinović В. (1934) „Religiofonija Josipa Slavenskog. Povodom prvog izvođenja“, *Zvuk* 8–9: 323–330.
- Dragutinović Branko (1936) „Davorin Jenko. Povodom stogodišnjice od rođenja“, *Vesnik Južnoslovenskog pevačkog saveza* 1–2: 1–4.
- Ђорђевић В. Р. (1922г) „Грађа за историју наше музике за владе Кнеза Милоша (1815–1839)“, *Музички гласник* 9: 4–5.
- Ђорђевић В. Р. (1922ђ) „Грађа за историју наше музике за владе Кнеза Милоша (1815–1839)“, *Музички гласник* 10: 4–5.
- Ђорђевић В. Р. (1922е) „Грађа за историју наше музике за владе Кнеза Милоша (1815–1839)“, *Музички гласник* 11: 1–4.
- Ђорђевић В. Р. (1922ж) „Грађа за историју наше музике за владе Кнеза Милоша (1815–1839)“, *Музички гласник* 12: 3–5.
- Ђорђевић В. (1950) *Прилози биографском речнику српских музичара*, предговор и редакција С. Ђурић-Клајн, Београд: Српска академија наука – Музиколошки институт.
- Ђорђевић Т. (2008) *Србија пре сто година: XIX век*, Београд: Етхос.
- Ђурић-Клајн С. (1938) „Pregled knjiga. Dr. Mihovil Tomandl: *Spomenica Pančevačkog Srpskog Crkvenog Pevačkog Društva*“, *Музички гласник* 5: 103–105.
- Ђурић-Клајн С. (1962) „Razvoj muzičke umetnosti u Srbiji“, у: J. Andreis, D. Cvetko и S. Đurić-Klajn, *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*, Zagreb: „Školska knjiga“, 529–709.
- Ђурић-Клајн С. (1971) *Историјски развој музичке културе у Србији*, Београд: „Pro musica“.
- Ђурић-Клајн С. (1972) *A Survey of Serbian Music Through the Ages*, transl. by N. Ćurčija-Prodanović, Belgrade: Association of Composers of Serbia.

Есеји о уметности (1966), за штампу припремили Ј. Тирилов, С. Ђурић-Клајн и Ј. Трифуновић, Нови Сад – Београд: Матица српска – Српска књижевна задруга.

Живановић Ђ. (1989) „Напомене о једној споменици. Двадесет пет година од изласка споменице *Сто година Филозофског факултета*“, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* књ. 53–54, св. 1–4 (1987–1988): 230–234.

Живановић Ђ. (1990) „Милоје Милојевић – професор Филозофског факултета у Београду“, *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику* 6–7: 325–348.

Живковић В. (1922) „Прилози. Г. Корнелију Станковићу у Београд“, *Музички гласник* 7: 4–5.

Живковић М. (1933) „Значај композиторске личности Стевана К. Христића (поводом јубилеја двадесетпетогодишњице)“, *Музички гласник* 4: 73–77.

Живковић М. (1938) „Владимир Р. Ђорђевић“, *Музички гласник* 7: 133–137.

Живковић М. (1940) „Музички национализам Корнелија Станковића“, *Славенска музика* 5: 33–36.

Зорко Ј. (1922) „Прилози. Оснивачи гудачког квартета и камермузичких концерата у Србији“, *Музички гласник* 3: 3–4.

З. Р. П. [Зарија Р. Поповић] (1922) „Прилози. Прва певачка дружина у ослобођеним крајевима“, *Музички гласник* 8: 5–6; 9: 6–7; 10: 5–7; 11: 5–6.

Ковачек Б. (1964) *Јован Ђорђевић*, Нови Сад: Матица српска (поновљено издање: Завичајна фондација „Стеван Сремац“ – „Гиски цвет“, Сента – Нови Сад 2006).

Коњевеић Д. (1922) „Гласник. Писмо из Великог Градишта“, *Музички гласник* 7: 7–8.

Коњовић П. (1940) „Корнелије, оснивач српске музике“, *Музички гласник* 1–2: 2–7.

Коњовић П. (1954) *Милоје Милојевић, композитор и музички писац*, Београд: Српска академија наука.

Krstić P. J. (1936) „Stevan St. Mokranjac“, *Vesnik Južnoslovenskog pevačkog saveza* 6, 41–44.

Манојловић К. П. (1930) „Јосип Славенски“, *Музички гласник* 7: 125–128.

Manojlović K. P. (1933) „Stevan St. Mokranjac o Wagneru i Parsifalu“, *Zvuk* 4: 132–136.

Manojlović K. (1935) „Josif Marinković“, *Zvuk* 7, 245–254.

Manojlović K. P. (1938) „Stevan St. Mokranjac i njegove muzičke studije u Münchenu“, *Музички гласник* 2: 17–23.

Manojlović K. P. (1938a) „Stevan St. Mokranjac i njegove muzičke studije u Münchenu“, *Музички гласник* 3: 45–55.

- Manojlović K. P. (19386) „Stevan St. Mokranjac i njegove muzičke studije u Münchenu“, *Музички гласник* 4: 69–74.
- Marinković I. J. (1939) „Odgovor na članke g. Eriha Samlaića u *Muzičkom glasniku: Josif Marinković u Pragu i Da li je Josif Marinković završio Orguljsku školu u Pragu*“, *Музички гласник* 6: 135–136.
- Милановић Б. (1994) „Последњи изданици српског националног романтизма у опусу Љубомира Бошњаковића“, *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику* 14: 151–157.
- Михалек Д. (1991) „Хармоније у Православном српском црквеном пјенију по старом карловачком начину Тихомира Остојића“, *Свеске Матице српске*: 20 (Серија књижевности и језика, 7): 68–77.
- Osterc S. (1935) „Dr. Miloje Milojević. O pedesetogodišnjici rođenja“, *Zvuk* 1: 1–8.
- Rapandopulo B. (1936) „Milenko Paunović i njegova jugoslovenska simfonija“, *Zvuk* 1: 10–18.
- Пејовић Р. (1984) *Представе музичких инструмената у средњовековној Србији*, Београд: Српска академија наука и уметности – Музиколошки институт САНУ.
- Пејовић Р. (1990) „Kosta Manojlović kao esejista i kritičar“, у: Vlastimir Peričić (ур.) *U spomen Koste P. Manojlovića, kompozitora i etnomuzikologa, zbornik radova*, Београд: Факултет музичке уметности, 138–142.
- Пејовић Р. (1999) *Музичка критика и есејистика у Београду (1919–1941)*, Београд: Факултет музичке уметности.
- Пејовић Р. (2007) *Биографија и библиографија*, Београд: Факултет музичке уметности.
- Перичић В. (1967) *Јосиф Маринковић: живот и дела*, Београд: Српска академија наука и уметности.
- Petrović D. (1973) „Putovanja po Balkanskom poluostrvu od XV do XVIII veka kao izvori za istoriju srpske muzike – crkvena muzika“, *Arti musices* 4: 101–108.
- Petrović D. (1975) „Svedočanstva o putovanjima po Balkanskom poluostrvu od XV do XVIII veka kao izvori za istoriju srpske muzike – muzički folklor i narodni običaji“, *Muzikološki zbornik* XI: 5–16.
- Petrović D (1982) „Počeci višeglasja u srpskoj crkvenoj muzici“, *Muzikološki zbornik* XVII/2: 111–122.
- Петровић Д. (1991) „Тихомир Остојић и српско појање“, *Свеске Матице српске*: 20, Серија књижевности и језика, 7: 78–81.
- Петровић Д. (1995) „Стојан Новаковић и српска музика његова времена“, у: В Стојанчевић (ур.) *Стојан Новаковић – личност и дело: научни скуп поводом 150-годишњице рођења (1842–1992), новембар 1992*, Београд: Српска академија наука и уметности, 469–475.

- Петровић Д. (1997) „Димитрије Руварац и српска музичка историографија“, у: Ч. Попов и Н. Витомировић (ур.) *Зборник радова Научног скупа „Браћа Руварац у српској музичкој историографији и култури“*, Сремска Митровица, од 18. до 20. септембра 1996, Нови Сад – Сремска Митровица: Огранак САНУ у Новом Саду – Музеј Срема, 167–174.
- Петровић Д. (2004) „Непознато писмо Жан-Батист Тибоа, француског византолога-музиколога из 1899. године“, *Зборник радова Византолошког института САНУ* XLI: 475–483.
- Petrović S. (1992) *Književno djelo kao igra*, Novi Sad: Vojvođanska akademija nauka i umetnosti.
- Петровић С. (2003^[2]) *Priroda kritike*, Београд: Samizdat B 92.
- Ribnikar S. (1932) „Intimni lik Kornelija Stankovića“, *Zvuk* 1: 14–17.
- Ribnikar S. (1935) „Tragovi svetovne muzike u srpskoj prošlosti“, *Zvuk* 3: 94–100.
- Ribnikar S. (1935a) „Kornelije Stanković i njegovo doba“, *Zvuk* 5: 173–177.
- Самарић П. (1961) *Београд и Србија у списима француских савременика: XVI–XVII век*, Београд: Историјски архив Београда.
- Samlaić E. (1938) „Prve diskusije o našoj muzičkoj terminologiji“, *Музички гласник* 4: 65–69.
- Samlaić E. (1938a) „Josif Marinković u Pragu“, *Музички гласник* 10: 195–197.
- Samlaić E. (1939) „Da li je Josif Marinković završio Orguljašku školu u Pragu?“, *Музички гласник* 5: 92–94.
- Stanojević S. (1933) „Značaj istorije naše muzike“, *Zvuk* 7–8: 281–286.
- Тодоровић С. (1922) „Прилози. О почецима хармоничног певања у Србији“, *Музички гласник* 2: 4.
- Томашевић К. (1991) „Тихомир Остојић и музичко просвећивање“, *Свеске Матице српске*: 20, Серија књижевности и језика, 7: 82–89.
- Уредништво (1939) „Уредништво је примило исто тако и prepis diplome J. Marinkovića коју donosi овде у преводу...“, *Музички гласник* 6: 136.
- Herman-Sekulić M. (1992) *Skice za portrete: američka književna scena*, Gornji Milanovac: „Dečje novine“.

Aleksandar Vasić

THE BEGINNINGS OF SERBIAN MUSIC HISTORIOGRAPHY:
SERBIAN MUSIC PERIODICALS BETWEEN THE WORLD WARS
(Summary)

The transition of the 19th into the 20th century in Serbian music history was a period of music criticism, journalism and essay writing. At that time, Serbian musicology had not yet been developed as an academic discipline. After WWI there were many more academic writings on this subject; therefore, the interwar period represents the beginning of Serbian music historiography. This paper analyses Serbian interwar music magazines as source material for the history of Serbian musicology. The following music magazines were published in Belgrade at the time: *Muzički glasnik* (*Music Herald*, 1922), *Muzika* (*Music*, 1928–1929), *Glasnik Muzičkog društva "Stanković"* (*Stanković Music Society Herald*, 1928–1934, 1938–1941; from January 1931. known as *Muzički glasnik* /*Music Herald*/), *Zvuk* (*Sound*, 1932–1936), *Vesnik Južnoslovenskog pevačkog saveza* (*The South Slav Singing Union Courier*, 1935–1936, 1938), *Slavenska muzika* (*Slavonic Music*, 1939–1941), and *Revija muzike* (*The Music Review*, 1940).

A great number of historical studies and writings on Serbian music were published in the interwar periodicals. A significant contribution was made above all to the study of Serbian musicians' biographies and bibliographies of the 19th century. Vladimir R. Đorđević published several short biographies in *Muzički glasnik* (1922) in an article called *Ogled biografskog rečnika srpskih muzičara* (*An Introduction to Serbian Musicians' Biographies*). Writers on music obviously understood that the starting point in the study of Serbian music history had to be the composers' biographical data.

Other magazines (such as *Muzički glasnik* in 1928 and 1931, *Zvuk*, *Vesnik Južnoslovenskog pevačkog saveza*, and *Slavenska muzika*) published a number of essays on distinguished Serbian and Yugoslav musicians of the 19th and 20th centuries, most of which deal with both composers' biographical data

and analysis of their compositions. Their narrative style reflects the habits of 19th-century romanticism and positivism: in some of these writings the language also has an aesthetic function.

Serbian interwar music magazines also published some archival documents contributing to the future research of Serbian music history.

Interwar period in the then Yugoslavia was a time of rapid development and modernization in various fields of culture. There was a great demand for music writings of general interest. Therefore, *Revija muzike* (January – June 1940) was totally oriented towards the popularization of music and the arts (such as drama and film). This magazine also published some popular articles on music history.

Serbian interwar music periodicals were least active in the field of musicological analysis. However, in 1934, Branko M. Dragutinović published a detailed analytic study of Josip Slavenski's composition *Religiofonija (Religio-phonic)* in *Zvuk*. There were also some interdisciplinary history articles in Serbian interwar music magazines. Being well aware of the fact that music history comprises not only music itself, but also music writing, schools, institutions and music life, our music writers used "indirect" sources, such as literature and art, as well as music.

Serbian interwar music periodicals opened many fields of research, thus blazing a trail in postwar Serbian musicology.

(Translated from Serbian by Ranka Gašić, Ph. D.)